

nic spoločného. Domnívajú si však, že jen vydáva noviny, kde ty hlasy pro připojení zaznamenává. Nic více. Poslali tam nyní posl. Krosnaře, aby si situaci ověřil.

867

AÚD KSČ Praha. Klement Gottwald, 1944, 25. XI. Odpis. Strojopisný priepis. — Čiastočne „Cesta ke Květnu“, dok. 99, Praha 1965.

561

1944, december 12. Londýn. — Zpráva Hlavného veliteľstva čs. brannej moci o priebehu rokovania o zahraničnej pomoci pre povstanie na Slovensku.¹

Přehledná zpráva o průběhu jednání o pomoc spojenců pro ozbrojený odpor na Slovensku

I.

Počátky konkrétních jednání o materiální pomoc pro voj. vystoupení na území ČSR spadají do posledních dvou měsíců roku 1942, kdy ofenzíva 8. armády v Egyptě úspěšně probíhala a kdy Rudá armáda zahájila svou zimní ofenzívu od Stalingradu a na Kavkaze. Tehdy po přípravných jednáních sešlo se dne 7. prosince 1942 t. zv. Britsko-československé plánovací komitě. Na schůzce čs. voj. představitelů s představiteli úřadu SOE (Special Operations Executive) byly vyměněny názory o možnostech, podmínkách a podpoře ozbrojeného odporu ve vlasti a bylo též diskutováno o zřízení speciální čs. skupiny (štábu), jejímž oborem by byly všechny problémy, týkající se branného odporu na území ČSR. Počátkem února 1943 pak byl zřízen Štáb pro vybudování branné moci.

Dne 29. dubna 1943 prezident republiky schválil všeobecné podmínky a zásady pro čs. domácí branný odpor. Po tomto zásadním souhlasu bylo pro dosažení maxima spojenecké pomoci třeba intervenovati o ni cestou politickou. Proto zpracoval Štáb pro vybudování branné moci základní požadavky na pomoc od USA, V. Britanie a SSSR.

Jednání o pomoc s V. Británií

Dne 5. května 1943 byly prezidentu republiky před jeho cestou do USA předloženy požadavky pomoci od USA, a to zejména: Dopraviti letectvem na území ČSR cca 500 tun válečného materiálu ve lhůtě tří dní jako první pomoc, jež by

¹ Zpráva byla zpracovaná v londýnském čs. MNO po 20. listopadu postupně v niekoľkých verzích ako spis pod čj. 871/Taj. oper. 1944. Z poznámok na spisovom obale a z konceptu sprievodného listu vyplýva, že zpráva bola určená prezidentovi Benešovi, ministerskému predsedovi Šrámkovi a ministrovi Ripkovi. Sprievodný list má dátum 12. 12. 1944 a podľa neho sme datovali dokument. Spis sa nezachoval na jednom mieste ako celok, a preto sme nemohli porovnať jednotlivé verzie. Nazdávame sa, že text, ktorý publikujeme, je priepis posledného znenia, ktoré bolo odovzdané adresátom.

K zpráve je pripojený väčší počet príloh, takmer všetky, na ktoré sa v texte odkazuje. Niektoré z nich uverejňujeme ako samostatné dokumenty, v niekoľkých prípadoch publikujeme odkazované dokumenty v plnom znení, zatiaľ čo príloha obsahuje len výpisy z nich. Nepovažovali sme za potrebné odkazovať v každom jednotlivom prípade, pretože čitateľ príslušné dokumenty ľahko nájde.

byla sledována materiální a vojenskou pomocí další. (Viz příloha 1: opis přílohy 1 k čj. 33/taj. 43.) Tyto požadavky byly míněny jen jako nástin druhu a rozsahu požadované pomoci, nikoliv snad jako definitivní podklad pro detailní kalkulace.

Jednání o pomoc s V. Británií

Jednání o britskou pomoc bylo pokračováno napřed cestou vojenskou. Dne 15. července 1943 předán generálu Gubbinsovi, přednostovi úřadu SOE, spis č. j. 43/taj. 43 „Vyžádání pomoci britských orgánů pro čs. povstání“. V něm byla žádána pomoc:

- Zajistit podle podrobného výpočtu výzbroj a munici pro 10 000—50 000 osob a dopravit ji letouny v době tří až pěti dní,
- přemístit čs. letecké jednotky z V. Británie do ČSR,
- pomoc RAF bombardováním na cíle podle situace,
- bude-li možno, doprovodit tuto materiální pomoc i britskou pomocí vojenskou.

(Viz příloha 2a — opis čj. 43/Taj. 43 v českém znění.)

V odpovědi gen. Gubbins ze dne 22. července 1943 (viz příloha 2a-I, opis čj. 84/Taj. 43) jeví se první potíže pro další jednání, jelikož britský hlavní štáb si přeje podrobné informace o organizaci vnitřního hnutí v Československu. Požadavek je vznesen právě v době, kdy organizace vnitřního odporu v Československu doznává řadu změn, jež nelze ještě v Londýně definovat, ale které rozhodně nesmí mít vliv na průběh příprav. Proto z rozhodnutí pana presidenta bylo jednání o příslib pomoci přeneseno na pole politické podle podkladu příloha 2 b — příloha k čj. 117/Taj. 43.

Politické jednání ovšem nijak nezastavilo průběh dalších porad mezi vojenskými zástupci československými a britskými.

Aby čs. vojenské velení při poskytování pomoci brannému odporu ve vlasti nebylo odkázáno jen na dopravní prostředky Spojenců a mělo pro tento účel aspoň malou vlastní dispoziční sílu, bylo dne 27. listopadu 1943 od Britů vyžádáno uvolnění čs. leteckých jednotek pro podporu povstání ve vlasti. Na tuto žádost došla dne 21. ledna 1944 písemná odpověď Air Chief Marshala Portala, v níž doslovně uvádí, že by bylo chybou odvolat čs. bombardovací perut, která se tak významně účastní bitvy o Atlantik, pro operace, které, jakmile se stanou proveditelnými, budou provedeny vhodnými silami jako část všeobecného plánu. Tím tedy byl v dotčené době zamítnut s britské strany požadavek o uvolnění čs. letek pro akce ve prospěch domova.

Jednání o pomoc s SSSR

Po návratu presidenta republiky z cesty do USA byl dne 30. června 1943 presidentu republiky předložen podklad pro politické jednání o pomoc SSSR pro branný odpor ve vlasti. (Viz příloha 3a — opis čj. 33 taj. příloha 2.)

Požadováno bylo zejména:

- Zajistiti výzbroj pro 50 000—70 000 mužů, jež by byla ve vhodné době dopravena ve lhůtě 5 dní na území ČSR z části letectvem sovětským a z části v součinnosti s ostatními spojnici;
- dopravit letouny čs. voj. jednotku v SSSR na území ČSR;
- pomoc bombardovacím letectvem Rudé armády.

Tyto požadavky opět nebyly míněny jako podklad pro detailní kalkulace, nýbrž jen jako nástin druhu a přibližného rozsahu žádoucí pomoci.

Náčelníku čs. voj. mise v SSSR, plk. gšt. Píkovi bylo dne 12. srpna 1943 nařízeno projednati předběžně tuto pomoc z SSSR, při čemž počty potřebného materiálu byly stanoveny již konkrétněji podle potřeby jevící se v této době jako výsledek odhadu o rozsahu organizace vnitřní fronty:

— Zajistiti zbraně pro nejméně 10 000, možno-li pro 50 000 osob, co možná německého původu, a dopravit je na území ČSR;

— zajistiti paravýcvik vojenských osob a přepravu vzduchem částí čs. vojsk z SSSR do ČSR.

(Viz příloha 3b — výpis z depeše čj. 107/Taj. 43.)

Nato velvyslanec Fierlinger depeší ze dne 14. října 1943 čj. 198 taj. 1943 oznámil toto (doslovně):

„Sověty se rozhodly poskytnouti nám maximální podporu při další organizaci našich jednotek a samozřejmě i při případné akci doma a při budování naší nové armády. Dají nám k dispozici veškerou nutnou výzbroj a výstroj a již nyní podle návrhu Píky předloženého dají nám žádané zbraně ze zásob ukořistěného materiálu.“

Náčelníku čs. vojenské mise v Moskvě byly pak depeší ze dne 4. listopadu 1943 dány podrobné směrnice pro předběžné vojenské jednání před cestou presidenta republiky do SSSR. Tato depeše upřesňuje požadavky na podporu povstání v hlavních bodech takto:

— „Na podporu povstání je zapotřebí dodat zbraně lehké; do Čech a na Moravu ze západu, na Slovensko a Podkarpatskou Rus z Ruska. Nebude-li pomoc spolehlivě zajištěna ze západu, potřeba dodat zbraně z Ruska i do Čech a na Moravu.“

— „Připraviti lehké zbraně v počtu nejméně pro 10 000 osob, co možná až pro 50 000 osob.“

— „Tyto zbraně dopravit v době 3 dnů před zahájením povstání až do 3 dnů po zahájení povstání.“

— „Připraviti dopravu části jednotky z Ruska na jedno nebo dvě z těchto letišť, jakmile dojdou zprávy o jejich uvolnění: Kamenice, Tri Duby, Piešťany.“

— „Projednat případnou pomoc sovětského bombardovacího letectva na území ČSR; bombardování bude vyžádáno až podle potřeby.“

(Viz příloha 3c — výpis z depeše čj. 205 taj. 43.)

Nato plk. gšt. Píka dne 12. listopadu 1943 hlásil, že veškeré otázky byly projednány se zplnomocněncem sovětské vlády a sdělil doslovně: „Zásadně není žádných námitek. Dostane se nám plné podpory. — Množství a druhy zbraní budou připraveny podle našeho plánu. Doprava bude zajištěna sovětskými letadly jak před vznikem povstání, tak i za operací. — Letecká podpora sovětským letectvem bude zajištěna.“

O požadavcích pro podporu povstání zaslal president republiky memorandum maršálu Stalinovi. V memorandu žádána byla pomoc při organizaci povstání výzbrojí, letectvem a eventuálně sovětskými jednotkami. Gen. Píka v depeši ze dne 8. ledna 1944 hlásil, že při projednávání vojenských požadavků Sověty panu presidentu slíbily ve všem vyhověti. (Viz příloha 3c-I-výpis z 297/Taj. 44.)

Ve vojenských jednáních pokračoval pak div. gen. Nižborský. Jednak s komisařem státní bezpečnosti gen. major. Žukovem a s gen. plk. Golikovem, zástupcem náčelníka sovětského hlavního štábu. Poněvadž již před cestou presidenta republiky do SSSR byla zahájena jednání s vedoucími činiteli branného odporu na Slovensku a byly jim dány první všeobecné směrnice, byla i pomoc pro povstání na Slovensku významným bodem těchto jednání. Gen. Žukov oznámil, že požadovaná výzbroj a střelivo budou včas připraveny; celková jejich váha že však je velmi značná (asi 800 tun), a že bude třeba pro dopravu asi 400 letounů. (Viz příloha 3d — opis zápisu o rozhovoru s gen. plk. Golikovem — čj. 399/Taj. 44.)

II.

Ještě před cestou presidenta republiky do SSSR byla zahájena konkrétní jednání s vedoucími činiteli slovenského podzemního hnutí. Od nich došla dne 25. listopadu 1944 zpráva, že slovenské ozbrojené svazy (vojsko, četnictvo a policie) uzná-

870 vají presidenta Beneše a londýnskou vládu a že jsou odhodlány ve vhodném okamžiku nasadit všechnu brannou moc Slovenska podle pokynů čs. vlády v Londýně. Žádají odpověď, jak se má slovenská branná moc zachovat v různých předpokládaných vojenských a politických situacích.

Dne 28. 11. byly slovenským vojenským a politickým činitelům odeslány první všeobecné směrnice pro akci: „Slovenští vlastenci odstraní ve vhodný okamžik tak zvanou slovenskou vládu a celý režim a prohlásí Slovensko za součást ČSR. — Čs. branná moc na Slovensku se musí postavit v každém případě proti Němcům a jejich jakýmkoliv zásahům na Slovensku. — Ze zahraničí bude poskytnuta kromě politické a propagační podpory i pomoc materiální dodáním zbraní a bombardováním cílů, které podle situace slovenské vojenské velení udá.“ (Citováno z čj. 238/Taj. 43.)

Od té doby vojenští činitelé na Slovensku postupně prováděli potřebné materiální a osobní přípravy a dne 4. července 1944 předložili návrh plánu akce a jeho koordinace s operacemi Rudé armády. O tom byli neprodleně informováni političtí a vojenští činitelé sovětské. Dne 25. 7. 1944 oznámil náčelník čs. voj. mise v SSSR, že Sověty mu sdělily, že nemají možnost stanovití termín zahájení akce na Slovensku v souvislosti s operacemi Rudé armády. Když pak do SSSR dorazila slovenská delegace, náčelník čs. voj. mise v SSSR dne 16. 8. 1944 sdělil, že vrchní velitelství Rudé armády bylo o plánu slovenské akce znovu informováno slovenským delegátem, že však odpověď dosud nemá.

Sověty doporučily, aby slovenské vojenské vedení stanovilo počátek akce podle skončení příprav k akci, přihlížejíc zároveň k současné vojenské a politické situaci.

O situaci na Slovensku a o druhu a rozsahu příprav byli informováni i Britové. Důsledek toho se záhy projevil. Dne 8. března 1944 dostavil se k ministru zahraničních věcí velvyslanec Nichols a sdělil, že britská vláda cítí, že v minulosti nám dostatečně nepomáhala ve věcech *konspirativních*, že však dnes je dostatek letounů i zbraní k dispozici.

Za této situace, kdy Sověty přislíbily předem veškerou pomoc, a kdy i Britové projevíli ochotu vyhovět našim požadavkům, slovenské vojenské vedení na popud z Londýna předložilo dne 7. července první konkrétní požadavek materiálu, který má být na Slovensko dodán před zahájením akce.

Ve svém konkrétním požadavku ze dne 7. července 1944 slovenské vojenské vedení požadovalo, aby do konce července byl na Slovensko dodán materiál podle *přílohy 4* a v celkové váze asi 32 tun, což znamená 21 letů bombardovacím letounem o únosnosti 1½ tuny. Tím byl ovšem dán požadavek pouze nejnnutnějšího doplnění materiálu, potřebného pro boje v prvních dnech.

Sověty byl již dán zásadní souhlas k žádosti o pomoc brannému odporu ve vlasti, avšak technické podrobnosti k uskutečnění dodávek nebyly dosud dojednány se slovenským vojenským vedením, a proto nemohly být ještě oznámeny do SSSR (místa pro shození oznámilo SVV postupně v době do 31. 7.). Sověty se také dosud nevyslovily k plánu akce, předloženému SVV. Proto pomoc byla žádána jako zajištění — i od Velké Británie, která však dosud nesdělila ani zásadní souhlas přispět pomocí, jež se měla projevit v jiném rozsahu a v jiné formě, přesahující hranice pomoci ve věcech konspirativních, jak bylo dosud předvídáno. O uskutečnění pomoci byl ihned požádán úřad generála Gubbinse a zároveň byly projednány technické podmínky dodávky se slovenským vedením, aby požadavek mohl být předložen i Sovětům. Avšak dne 22. července 1944 dostavil se na ŠVBM důstojník štábu SOE a sdělil toto:

„Dodávka zbraní na Slovensko bude provedena, dá-li ruská vláda souhlas k této akci. Britské ministerstvo zahraničí bylo o záměru dodati zbraně informováno se žádostí, aby britský velvyslanec v Moskvě informoval ruskou vládu, že zbraně budou na Slovensko dodány Brity, bude-li ruská vláda s tím souhlasit.“ (Citován záznam na spise čj. 572/Taj. 44.)

Tímto okamžikem britské kruhy poprvé oznámily, že dodávka zbraní na Slo-

vensko s britské strany je vázána souhlasem vlády SSSR, o čemž doposud nic nebylo známo z kteréhokoliv pramene spojeneckého.

871

Proto byl dne 24. července 1944 předcházející konkrétní požadavek materiálu došlý od slov. voj. vedení oznámen náčelníku čs. vojenské mise v SSSR s upozorněním, že Britové jsou ochotni materiál na Slovensko dopravit za předpokladu, že ruská vláda bude souhlasiti; z toho důvodu, že britská vláda požaduje diplomatickou cestou od vlády SSSR souhlas k dodávce. Náčelníku čs. voj. mise v SSSR zároveň bylo nařízeno informovati ruské voj. velení o materiálním požadavku Slovenska a zjistiti, může-li ruské voj. velení dodávku samo uskutečniti; v kladném případě že požadavek u Britů bude odvolán (Viz příl. 4b).

Nato dne 1. srpna 1944 náčelník čs. voj. mise v SSSR odpověděl, že o dodávce materiálu jednal s gen. Davydovem, který mu sdělil, že zásadně souhlas byl dán již dříve, že však Sověty chtějí přesně vědět místa, kam se mají zbraně dopravit, kdo zbraně dostane, zda je připraveno bezpečné jejich převzetí a uskladnění.

Nutno podotknouti, že Sověty byly již dříve zpraveny o slovenském hnutí a pak o detailním plánu akce již dne 10. července; počátkem srpna pak vrchní velitelství RA jednalo o plánu slovenské akce přímo se slovenskou delegací.

Technické podrobnosti provedení dodávky byly náčelníku čs. voj. mise v SSSR oznámeny ihned, jakmile byly se slovenským vojenským vedením postupně dohodnuty, a to depešemi ze dne 2. srpna a ze dne 9. srpna.

Viz přílohy 5a, 5b, 5c (výpisy z depeší).

Zatím SVV znovu urgovalo provedení dodávky s tím, aby byla uskutečněna do 10. srpna 1944. Proto gen. Ingr rozhodl informovati se u Britů, zda by vzhledem na požadavek SVV dodatí materiál do 10. 8. dodávku Britové neuskutečnili sami. SOE odpovědělo, že dne 7. t. m. došel od britského velvyslance v Moskvě pokyn nedodávat žádný materiál na Slovensko, dokud nebudou skončena jednání se sovětskými činiteli v této věci, že však je vše připraveno, aby na krátký rozkaz žádané mohlo být na Slovensko dopraveno.

Paralelně s jednáním o uskutečnění dodávky od V. Británie a SSSR bylo jednáno s vojenskými činiteli USA. Dne 1. 7. 1944 došel z vojenských kruhů amerických návrh, aby na území ČSR byli vysláni američtí styční důstojníci, jejichž úkolem by bylo organizování dodávek materiálu pro podzemní hnutí, s podotknutím, že budou dodávány zbraně a sabotážní materiál „within reason“ — čímž, jak dodatečně Američané vysvětlili, byl míněn materiál v rozsahu pro případ povstání. Na upozornění, že na území Slovenska má zájem ruské velení, a aby tedy nedocházelo k nedorozuměním, americký důstojník odpověděl, že v takovém případě by se s Rusy dohodli.

Britský úřad SOE byl o tomto návrhu též informován. Generál Gubbins, přednosta úřadu SOE, sdělil, že s příslušnou americkou sekcí, odkud nabídka došla, úzce spolupracuje, že plány jsou společné, že zbraně jsou dodávány z britských či amerických skladů, kde právě jsou, a že i letecké jednotky zbraně dopravující jsou společné; že by neměl nic proti tomu, aby Američané dodali ty zbraně, které by nemohli dodat Britové. Generál Gubbins k tomu ihned podotkl, že množství i druhy zbraní požadovaných ze Slovenska mohou Britové dodat sami.

V důsledku toho bylo od té doby pohlíženo na jednání s Brity jako na jednání se západní skupinou spojenců a nebylo pokračováno ve zvláštním jednání s americkými vojenskými místy.

IV.

Za této situace, kdy Britové měli připravený materiál, který SVV žádalo, k odeslání na Slovensko, avšak provedení dodávky odepřeli provést, nemajíce dosud odpověď na intervenci britského velvyslance v Moskvě, a kdy jednání s Američany nevedlo dosud k žádnému konkrétnímu výsledku, a kdy Rusové také požadovaný materiál dosud nedodali, gen. Golian dne 24. 8. 1944 hlásil, že očekává

872 obsazení Slovenska německým a maďarským vojskem během nejbližších dnů a že začátek okupace znamená pro ně hodinu H. Zároveň žádal o tuto pomoc:

- dopravení 1 parabrigády na letiště Tri Duby,
- dopravení 1 parabrigády na letiště Mokrad,
- ochranu stíhacím letectvem,
- bombardování tratí: Košice—Užhorod, Lučenec—Levice, Petržalka—Děvín, Kúty—Vlára,
- bombardování nepřátelských kolon.

Okupace Slovenska byla zahájena 29. srpna 1944. Nato dne 30. srpna na poradě vlády ministr národní obrany div. gen. Ingr přednesl zprávu o situaci a o jednání o pomoc na Slovensku. O požadavcích materiální pomoci pro Slovensko byly diplomatickou cestou uvědoměny vlády Velké Británie, SSSR a USA. Zároveň SVV bylo nařízeno předložit požadavek dalšího materiálu a hlásiti cíle pro bombardování.

O situaci na Slovensku byli dne 31. srpna 1944 podrobně informováni a o poskytnutí všemožné pomoci požádáni (čj. 670-taj. 44):

1. Field Marshal Sir Alan Brooke, náčelník britského imperiálního štábu.
2. Generál Nye, podnáčelník britského imperiálního štábu.
3. Úřad SOE.

— Opis dopisu, odeslaného Field Marshal Brocke a adresátům ad 2. a 3. ve stejném znění na vědomí — viz příloha 6a.

4. Col. Dunn, USA Army, — opis dopisu, viz příloha 6b.

5. Air Vice Marshal Portal, jemuž zároveň byly předloženy požadavky (cíle) pro bombardování spojeneckým letectvem ve prospěch čs. jednotek na Slovensku, ve stejném znění jako Col. Dunnovi. Opis dopisu viz příloha 6c.

6. Sovětské vrchní velení skrze náčelníka čs. voj. mise v SSSR — opis depeší, viz příloha 6d.

Pomoc V. Británie bojujícím na Slovensku

Britové trvali na požadavku, že předpokladem jejich dodávek výzbroje na Slovensko je souhlas vlády SSSR. Náčelníku čs. voj. mise v Moskvě bylo znovu nařízeno, aby se v té věci dotázal sovětského vrchního velení. Současně ministerstvo zahraničních věcí vyzvalo velvyslance Fierlingera, aby podnikl intervenci na příslušných místech. Viz příloha 7a (opis depeše gen. Píkovi).

Nato došla dne 6. září 1944 odpověď náčelníka čs. voj. mise v SSSR, uvedená v příloze 7b, v níž se praví, že podle sdělení velvyslance Fierlingera, který se dotazoval NKID, odpověď sovětská byla velmi zdrženlivá.

Když pak došly zprávy, že Němci soustřeďují síly k rozhodnému úderu ve směru na Zvolen, byl dne 1. října 1944 náčelník čs. voj. mise v SSSR vyzván, aby hlásil stanovisko Sovětů k dodávkám zbraní s britské a americké strany. Viz příloha 7c.

Současně bylo ministerstvo zahraničí požádáno, aby znovu dalo velvyslanci Fierlingerovi pokyn, aby velmi naléhavě tlumočil u NKID požadavek čs. vlády o souhlas k pomoci od západních spojenců. Dne 5. října 1944 došla odpověď od náčelníka čs. voj. mise v Moskvě, že velvyslanec na jeho žádost předložil otázku dodávky amerických a britských zbraní v NKID. Ačkoliv nedostal přímé odpovědi, možno prý pokládati poznámku za souhlas, resp. že vzali na vědomost dodávky od Spojenců. Zorin totiž řekl, že dotaz je už bezpředmětný, neboť Angličané a Američané již válečný materiál dodali. O tomto stanovisku sovětských činitelů byl dne 11. října uvědoměn úřad SOE se žádostí, aby o tom byly informovány příslušné britské kruhy. Viz příloha 7d.

Britové však trvali na tom, že bez výslovného souhlasu Sovětů výzbroj pro Slovensko dodávatí nebudou. Proto nebyl na Slovensko dodán s britské strany žádný zbrojní materiál.

Britové však před tím, v noci dne 18. září 1944 dopravili na Slovensko radio-

materiál, 20 000 kapesních obvazů a 5000 dávek antitetanového sera, neboť pro dodávky takového (zdravotnického) materiálu Britové nepokládali souhlas Sovětů za potřebný. Avšak další požadavky zdravotnického a optického materiálu, které slovenské vojenské vedení předložilo ve dnech 13. až 19. října, již realizovány nebyly.

Pomoc USA bojujícímu Slovensku

Na osvobozeném území Slovenska byl určitý počet amerických letců, kteří byli sestřeleni nad Slovenskem a jimž se dostalo pomoci od slovenského vojenského vedení. Američané vyslali pro ně letouny a při té příležitosti dopravili na Slovensko zbrojní materiál podle *přílohy 8*.² Avšak dne 3. října americký důstojník oznámil hlavnímu velitelství, že „Joint Staff“ nepovolil nadále dodávat zbraně na Slovensko bez souhlasu Ruska. Poněvadž již není záminky vyslat americký letoun na Slovensko (jako bylo odvezení sestřelených letců), požádali prý Američané gen. Wilsona, velitele spojeneckých vojsk ve Středomoří, aby dovolil zbraně dodávat. Gen. Wilson však rovněž zamítl tuto žádost, poněvadž ČSR nespadá do jeho sféry. Tím odpadla i pomoc americká.

Pomoc SSSR bojujícímu Slovensku

První ruská dodávka zbraní (a to protitankové zbraně s municí) byla na Slovensko shozena v noci ze 4. na 5. září 1944. Náčelník čs. voj. mise v SSSR současně hlásil, že vyžádal protitankové pušky a miny, protiletectvé kulometry, výbušiny, radiostanice, kulometné pistole, kulometry a ke zbraním tři palebné průměry munice. Při tom sdělil, že pomoc bude nyní docházet pravidelně podle požadavků slovenského vojenského vedení. Slovenské vojenské vedení pak předložilo postupně řadu požadavků vojenského materiálu, jež jsou shrnuty v *příloze 9a*.

Úhrnná dopravní váha tohoto požadovaného materiálu jest asi 2100 tun, k čemuž by ovšem bylo třeba asi 1000 až 1400 letů, po případě i více, podle únosnosti a typů použitých letounů i skladnosti dopravovaného materiálu.

Podle hlášení náčelníka čs. voj. mise v SSSR Sověty v době od 5. září do 15. října 1944 dopravily na Slovensko:

- asi 120 tun materiálu (viz příloha 9b),
- 1739 osob s 248 tunami materiálu 2. čs. parabrigády, která se vzhledem na obtížné povětrnostní podmínky přesunovala na Slovensko v době od 29. září až do 20. října, kdy pak zasáhla do bojů jako celek.

Kromě toho Sověty přesunuly na Slovensko čs. stíhací pluk v SSSR (20 letounů), který zahájil činnost s letiště Tri Duby dnem 17. září.

Sověty odvezly ze Slovenska vracejícími se letouny do SSSR asi 570 raněných a 3½ tuny materiálu neznámého druhu.

Závěrečná fáze organizovaného boje na Slovensku

Podle zprávy ze 17. října 1944 bylo na Slovensku ještě asi 1600 nováčků nevyzbrojených a nevyučitých, a kromě toho asi 5000 záložníků rovněž nevyzbrojených, což bylo asi největší překážkou toho, že SVV nemělo dostatek záloh, při čemž situace se stávala čím dále tím kritičtější.

Bylo proto rozhodnuto znovu zakročit diplomatickou cestou u Britů a u Američanů o uskutečnění pomoci, a podklady pro zákrok byly odeslány ministerstvu

² Příloha 8 obsahuje výkaz americké pomoci, z které vyplývá, že USA dodali na Slovensko neznámý počet plameňometů, 100 automat. pušek (100 000 kusů streliva), 160 pechotných protitankových zbraní-bazook (3000 kusů nábojů), 90 lahkových guľometů (75 000 nábojů), 7 debien trhavín a zdravotníky materiál.

874 zahraničních věcí. Současně byl prezidentu republiky předložen podklad pro přímé jednání s maršálem Stalinem.

Výsledek těchto zákroků se neprojevil vzhledem na události, které zlomily branný odpor valných sil na Slovensku.

Závěr

Z předcházejícího popisu průběhu jednání jasně vysvítá postavení čs. zahraničního vedení i úloha, jež mu byla přikázána situací. Čs. velení i vláda má sice možnost přímého vlivu na přípravu událostí ve vlasti, může je usměrňovat a podle znalosti stupně příprav je s to i vytvořit předpoklady pro další postup. Avšak čs. vedení nemá k vlastní dispozici prostředky ani materiální, tvořící materiální podklad branného odporu, ani dopravní, jež by dovolily podle vlastního neodvislého rozhodnutí dirigovat materiál na místo potřeby v potřebném množství a čase.

V obou těchto zásadních problémech úspěchu je čs. vedení odkázáno na pomoc spojenců. Vůči spojencům vystupuje tedy jako tlumočnick požadavků vnitřní fronty, jako žadatel.

Efekt, který se projevil v rozsahu dodané materiální pomoci na Slovensko, neodpovídá ovšem rozsahu příprav a požadavků. Naskytá se tudíž otázka, zda byly požadavky předloženy včas, na všech místech, kde bylo třeba žádat, a zda bylo žádáno s náležitým důrazem a zda byly požadavky dostatečně opakovány.

Jak je zřejmé z první části přehledu, započala konkrétní jednání koncem roku 1942. Bylo to v době, kdy převaha sovětských sil se počala důrazně uplatňovat definitivním zlomením německého náporu na Stalingrad. Zahájit jednání dříve, dokud trval dojem z německé převahy a vliv německé expanze, by bylo pochybné již z psychologických důvodů.

Zahájení bylo tedy podle situace včas. Pokud jde o časový odstup, došlo k němu jeden a tři čtvrtě roku až jeden rok před vypuknutím branného odporu na Slovensku.

Jednáno bylo se všemi velkými spojenci, v jejichž silách bylo poskytnouti materiální pomoci. Jednání byla vedena na všech místech, na kterých bylo třeba jednat:

- a) politických,
- b) vojenských.

Jelikož jde o rozbor vojenský, pomímám závěr posouzení jednání politických a vztahuji se jen na jednání ad b). V této skupině bylo jednáno na všech místech, jež svou působností k tomu skýtala potřebné předpoklady. Jsou to: 1. Zvláštní skupiny, zabývající se sledováním a podporou hnutí v obsazených zemích; 2. nejvyšší místa velitelská a štáby.

Pochopení a podpora na obou místech byla a v budoucnosti i bude různá, což vyplývá z charakteru a rozsahu jejich působnosti.

Na místech ad 1. bude vždy pochopení nejsnadnější, jelikož pověření orgánové přímo žijí s hnutím, jejich hlavním a odborným úkolem je podporovat hnutí, jehož úspěch je i jejich úspěchem a dobrý styk jim skýtá i neocenitelné výhody informací. V hierarchii kompetence jsou však místy podřízenými, s omezenými prostředky a vlivem a jednají zcela podle politických směrnic své vlády.

Místa ad 2. jistě nepodceňují žádnou akci, jež je s to zeslabit nebo dokonce otrástit postavením protivníkovým. Těžiště jejich zájmu je ovšem upřeno ke frontám hlavním a tak často vzhledem k měnící se situaci a z ní vyplývajícím potřebám materiálu a letectva stojí před nutností netříštit prostředky. Na akce na vnitřní frontě, jež se nám z našeho hlediska jeví první důležitosti, se dívají jen jako na akci doprovodnou. Hlavní boj je přece sváděn na velikých frontách podle strategického plánu, který předvídá operace na dlouhou dobu dopředu. Proto na operace vedlejší, které nemají pro dosažení hlavního strategického cíle bezprostředního významu, nezbyvá často prostředků.

Nebyla opomenuta ani snaha po vlastním zajištění, spočívající v použití čs. bom-

bardovacího letectva pro dopravu materiálu. Přijetí britského stanoviska bylo ovšem samozřejmým, neboť požadovaná pomoc spojeneckým letectvem přesahuje daleko kapacitu letectva československého, umístěného na anglických ostrovech.

Ze Slovenska došel první konkrétní požadavek teprve 7. července 1944, tedy necelé dva měsíce před německým vpádem na Slovensko, a to ještě bez údajů míst, kam zásilky shodit a bez technických údajů o vyznačení míst. Požadavek byl — u porovnání s předloženou žádostí — velmi skromný, týkal se jen nejnnutnějších doplňků o váze asi 32 tun.

Požadavky byly rychle zvyšovány, jakmile byly zahájeny boje a stouply za dobu od 2. září do 19. října na množství i váze zhruba 2100 tun.

Skutečná pomoc poskytnutá spojenci se projevila takto:

Prvním byl Sovětský svaz, který dodal první zásilku již v noci ze 4. na 5. září a do 19. října dopravil na Slovensko celkem 365 tun materiálu mimo váhu osob 2. čs. brigády.

Britové poslali zásilku léčiv, jejíž váhu nelze odhadnout.

Američané celkem asi 24 tuny.

Dopraveno bylo tudíž na 390 tun materiálu, tedy necelá pětina požadované váhy. Váhu svrženého materiálu však nelze dělit počtem dní, aby byla zjištěna průměrná denní výkonnost. Především je třeba odečíst dny, ve kterých nepříznivé počasí nedovolilo přelet Karpat a dopravu materiálu na přesně stanovené místo. Takových dnů bylo letos v uvedeném období neúměrně mnoho. První zásilka byla dodána až za týden po zahájení bojů; váha svrženého materiálu pak stoupala a doprava se počala skutečně rozvíjet až v době, kdy hlavní odpor byl zlomen. Tolik času bylo třeba k přípravě materiálu a dopravních prostředků v době, kdy úsilí spojenců bylo obráceno jiným směrem a do prostorů značně vzdálených.

To je celkový přehled o přípravě a o uskutečnění pomoci slovenskému odporu. Lze potvrdit, že po stránce technické bylo připraveno vše, co bylo lze připravit a k čemu byly dostatečné předpoklady. V realizaci se odráží nejistota zajištění pomoci po stránce politické. Počáteční, takřka něsmělé pokusy západních spojenců se v zápětí zastavily a nepřinesly žádoucí znásobení nebo aspoň podstatné zvýšení pomoci z východu. Nejistota dostatečně pevného podkladu politického se projevovala i ve všech jednáních s činiteli vojenskými. Z této poučky je třeba vyvodit důsledky pro dokonalou přípravu pomoci rozhodujícímu povstání v příští a snad již blízké kritické době a zabezpečit provedení vojenských příprav pevnými úmluvami s činiteli politickými.

SÚA Praha. D 20-32-36/15-37. Originál. Strojopisný prieпис.

562

1944, december 13. [Slovensko.] — Rozkaz č. 33 Hlavného štábu partizánskeho hnutia v Československu všetkým veliteľom a komisárom partizánskych plukov, brigád a oddielov na zosilnenie zpravodajskej činnosti v nepriateľskom tyle.

Prísne tajné!

V súvislosti s úspešnou ofenzívou Červenej armády v Československu sa značne zväčšili možnosti pre vytvorenie zpravodajskej siete v tyle nepriateľa pre prieskum jeho síl.